

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DOTYCZĄCY ELEWACJI ZABYTKOWEGO GMACHU ORAZ
OGRODZENIA ZESPOŁU SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH
NR I IM. KAROLA MARCINKOWSKIEGO W POZNANIU

Opracowanie na zlecenie:

Archenika Sp. z o.o
ul. Jarochowskiego 51
60-248 Poznań

Autor opracowania:

Konserwator Dziej Sztuki
mgr Katarzyna Michalak

SPIS TREŚCI PROGRAMU KONSERWATORSKIEGO

Lp.	Zawartość	Str.
1.	Przedmiot opracowania	3
2.	Cel opracowania	3
3.	Zagadnienia historyczne	3
4.	Opis obiektu	5
5	Stan zachowania i przyczyny zniszczeń	6
6	Cel oraz założenia konserwacji i restauracji	10
7	Program prac konserwatorskich	10
8	Zalecenia i uwagi konserwatorskie	21
9.	Dokumentacja fotograficzna	22

1. Przedmiot opracowania

Przedmiotem opracowania jest zabytkowy gmach I Liceum Ogólnokształcącego i Gimnazjum Dwujęzycznego im. Karola Marcinkowskiego przy ul. Bukowskiej 16 w Poznaniu wraz z ogrodzeniem terenu szkoły. Pierwotnie było to Gimnazjum Augusty Wiktorii powstałe w 1903 roku i stanowi zabytek objęty ochroną konserwatorską. Szkoła wpisana jest do rejestru zabytków pod numerem A 291 decyzją z dn. 9.IX.1986 r.

2. Cel opracowania

Celem opracowania jest sformułowanie programu prac konserwatorskich dotyczących elewacji budynku głównego szkoły oraz muru ogradzającego działkę z podaniem:

- szczegółowego zakresu prac,
- proponowanych materiałów,
- technologii wykonania.

3. Zagadnienia historyczne¹

Gmach szkoły został zaprojektowany w stylu neogotyckim przez architekta Fustę. Budowa trwała od sierpnia 1901 do kwietnia 1903 roku, poświęcenie budynku odbyło się 16 kwietnia 1903 roku. W latach 1903 - 1919 działało tu niemieckie gimnazjum pod nazwą "Königliches Auguste - Victoria - Gymnasium" pomyślane jako ważne narzędzie germanizacji.

Teren szkoły o powierzchni ok. 1,2 ha oprócz budynku głównego został zagospodarowany przybudówkami na mieszkania dyrektora i woźnego, stojącą oddzielnie salę gimnastyczną, wówczas żwirowanym boiskiem oraz ogródkiem botanicznym. W głównym budynku znajdowała się duża aula z ołtarzem i emporą z organami (ołtarz znajduje się dziś w podziemiach Kościoła św. Michała Archanioła, a organy uległy zniszczeniu) oraz z witrażami w oknach.

¹ dane zaczerpnięte ze strony szkoły: www.marcinek.poznan.pl

Po wybuchu powstania wielkopolskiego w dniu 1 kwietnia 1919, Komisariat Naczelnej Rady Ludowej mianował w szkole pierwszego polskiego dyrektora - Antoniego Borzuckiego, nadając jej jednocześnie nazwę: Państwowe Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego. Pierwszy rok szkolny nowa placówka rozpoczęła 1 maja 1919, a pierwsze matury odbyły się w grudniu tego samego roku. Ostatni uczniowie i nauczyciele niemieckojęzyczni opuścili gmach pod koniec 1920 roku.

Na grudzień 1923 datuje się powstanie Towarzystwa Przyjaciół Gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego, które w 1929 roku ufundowało w auli teatralną scenę, na której tego samego roku, podczas PeWuKi, odbył się przegląd teatrów szkolnych z całego kraju. W tym okresie nauka w gimnazjum trwała 8 lat, lecz w wyniku reform jędrzejowiczowskich w 1932 roku nastąpiło przejście na naukę sześcioletnią w czteroletnim gimnazjum i dwuletnim liceum, a szkoła otrzymała numer 780. 1 września 1939 nowy rok szkolny już się nie rozpoczął. Nauka została wznowiona 15 lutego 1945 roku, jeszcze podczas walk o poznańską cytadelę. Zajęcia początkowo odbywały się w szkolnych budynkach zastępczych przy ul. Jarochońskiego, Matejki, Mylnej i Różanej. Do własnego budynku Marcinek wrócił w grudniu 1945 roku, gdy zwolniła go Armia Czerwona, posiadająca w niej dotychczas swój szpital polowy. Początkowo tok nauki odbywał się według układu przedwojennego. Od początku lat pięćdziesiątych szkoła stała się czteroletnim liceum ogólnokształcącym o numerze I. W 1956 roku przyznano mu status szkoły ćwiczeń Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, a w 1962 wprowadzono poszerzony program nauczania języka francuskiego. Od 1964 roku należy do Stowarzyszenia Szkół UNESCO. We wrześniu 1967 dotąd męska szkoła została przekształcona w liceum koedukacyjne. Po ostatniej reformie szkoła funkcjonuje jako Zespół Szkół Ogólnokształcących, na które składa się francuskojęzyczne gimnazjum, liceum ogólnokształcące oraz liceum dla dorosłych.

4. Opis obiektu

Gmach Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Poznaniu jest budynkiem wolnostojącym, całkowicie podpiwniczonym, trójkondygnacyjnym z użytkowym poddaszem, przekrytym wysokim, spadzistym dachem krytym dachówką ceramiczną. Konstrukcja dachu drewniana. Elewacje budynków licowane czerwoną cegłą ceramiczną, ozdobione tynkowanymi płycinami i ceramicznymi kształtkami. Schody prowadzące do wnętrz granitowe. Stolarka drzwiowa drewniana.

Elewację wschodnią można podzielić na trzy części: wyższą, wysuniętą część środkową zaakcentowaną na dachu miedzianą wieżyczką zegarową oraz dwie boczne stanowiące przylegające od północy i południa niższe skrzydła.

Część środkowa od wschodu pięcioosiowa, zaakcentowana w środkowej osi ceglany szczytem ze sterczynami. Także w tej osi wejście do szkoły od strony boiska. Okna trzeciej kondygnacji z maswerkami. Od północy i południa połączyć dachy zamkniętymi szczytami.

Elewacje wschodnie skrzydeł bocznych analogiczne względem siebie, przy czym do skrzydła południowego przylega przybudówka. Elewacje siedmioosiowe, w trzeciej kondygnacji dziewięcioosiowe. W pierwszej i trzeciej kondygnacji otwory okienne zamknięte półkoliście, w drugiej kondygnacji ostrołukowo.

Elewacja szczytowa od północy jest zwrócona w stronę ul. Bukowskiej, jest symetryczna, w pierwszej kondygnacji z portalem, stanowiącym główne wejście do szkoły. Druga kondygnacja 5-osiowa, trzecia 3-osiowa patrząc pod względem zgrupowania okien. W pierwszej i trzeciej kondygnacji otwory okienne zamknięte półkoliście, w drugiej kondygnacji ostrołukowo. Na osi portalu ozdobny szczyt.

Elewacja zachodnia jest bardziej rozczłonkowana niż wschodnia jednakże także można ją podzielić na trzy części: wyższą, wysuniętą część środkową zaakcentowaną na dachu miedzianą wieżyczką zegarową oraz dwie boczne stanowiące przylegające od północy i południa niższe skrzydła. Część środkowa dodatkowo posiada dwa ryzality z portalami wejściowymi, natomiast skrzydła boczne posiadają nieco niższe łączniki z głównym korpusem. Łączniki zaakcentowano poprzez całkowite otynkowanie. Do skrzydła północnego od zachodu przylega niższa przybudówka.

Elewacja szczytowa od południa niesymetryczna z przybudówką z prawej strony. Z lewej strony w pierwszej kondygnacji portal wejściowy, z prawej boczne wejście do przybudówki. Elewacja zwieńczona szczytem.

Ogrodzenie terenu Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Poznaniu zostało wzniesione z czerwonej cegły w stylu nawiązującym do gmachu. Posiada kilka bram i furtek z ozdobnymi kratami. Wejścia i bramy zaakcentowane przez wyższe słupki z dwuspadzistym daszkiem z kształtek i płyciną zamkniętą ostrołukowo z tynkiem fakturalnym. Przęsła ogrodzenia są analogiczne względem siebie: wykonane z cegły, cegła licowa w wążku fortecznym, zwieńczenie przęsła wyłożone ceglami położonymi na płask ze spadami w kierunkach zewnętrznych. Powyżej ozdobna krata. Słupki wyższe i wysunięte względem płaszczyzny przęsła, prostopadłościennie, zwieńczone ozdobną dwuspadzystą czapą wykonaną z kształtek.

5. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń

5.1. Gmach Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1

Stan zachowania elewacji gmachu Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Poznaniu kwalifikuje go do przeprowadzenia pełnej konserwacji.

Obiekt uległ w przeszłości zapewne kilku naprawom, co potwierdza występowanie w wążku muru kilku rodzajów fugi, przemalowań cegły strefy cokołowej czy nieestetycznych uzupełnień cegły, a także kilku rodzajów krat okiennych. Wymianie uległa stolarka okienna oraz wykonano nowe poszycie dachu. Niektóre płyciny tynkowane otynkowano na nowo.

Środowisko zewnętrzne, a przede wszystkim woda wraz zanieczyszczeniami powietrza są jednym z głównych czynników niszczących obiekty ceglane. Woda przenikając w głąb muru powoduje pęcznienie niektórych składników cegły i zapraw oraz przyczynia się do mechanicznego wypłukania słabiej spojonych materiałów, a co za tym idzie do utraty przez mur swej pierwotnej wytrzymałości. Dodatkowo woda podciągana kapilarnie z gruntu jak i woda opadowa transportuje ze sobą związki, które wraz ze związkami zawartymi w cegle, spoinach, zaprawie murarskiej tworzą sole rozpuszczalne w wodzie. Krystalizujące w porach przypowierzchniowych muru sole powodują obniżenie wytrzymałości mechanicznej,

a w efekcie końcowym kruszenie i odpadanie fragmentów cegieł i zapraw. Jednocześnie niektóre z soli hydrolizując zmieniają odczyn wody na lekko kwaśny czy zasadowy. W obecności wolnych kwasów następuje rozkład spoiwa wapiennego oraz zwiększa się rozpuszczalność minerałów ilastych, które zawiera cegła. Stałe zawilgocenie powoduje ponadto rozwój mikroorganizmów, które wydzielając do podłoża słabe kwasy organiczne przyczyniają się do destrukcji cegły i spoiny.

Wszystkie powyżej opisane problemy dotyczą elewacji gmachu Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Poznaniu jak i ogrodzenia. Na powierzchni cegły obserwuje się nawarstwienia pochodzenia mikrobiologicznego, szczególnie w partiach zacienionych i w obrębie cokołu. W strefie cokołowej widoczne są także lokalne zabielenia cegły, które wskazują na obecność soli rozpuszczalnych w wodzie. Niektóre cegły uległy dezintegracji granularnej, która jest wynikiem długotrwałego działania soli rozpuszczalnych w wodzie. Fuga uległa w wielu miejscach wykruszeniu i wypłukaniu. W miejscach, gdzie została założona wtórnie zbyt silna spoina osłabiła się wytrzymałość mechaniczna krawędzi cegieł, co sprzyja łatwemu jej odpryskiwaniu. Dolna partia elewacji jak i całe ogrodzenie podczas wcześniejszych pseudokonserwacji została przemalowana farbą w kolorze ceramiki, zapewne w celu odświeżenia jej wyglądu. Obecnie farba ta łuszczy się i dodatkowo dolne partie są pomalowane graffiti. W wielu miejscach cegły licowej widać przypadkowe plamy i zacieki z różnego rodzaju farb i zapraw używanych przy naprawach tego gmachu. Ponadto lico cegły jest zabrudzone przez pyły, sadze czy smółki. Zabrudzenia i nawarstwienia pokrywają powierzchnię elewacji w sposób zróżnicowany. Największa ich kumulacja występuje w dolnych partiach obiektu, w strefie parapetowej, pod oknami i na gzymsach oraz w rozbudowanych profilach ceglanych. Cegła licowa posiada większe i mniejsze ubytki w formie. W przeważającej ilości uszkodzone mechanicznie zostały wystające kształtki gzymsów czy parapetów, a także cegły narożnikowe.

Tynkowane płyciny dekorujące i rozczłonkowujące ceglane lico gmachu i tynki łączników na elewacji zachodniej nie są zachowane w dobrym stanie. Większość tynków ma bardzo słabą wytrzymałość mechaniczną, pudruje się ze względu na wypłukanie spoiwa, niektóre tynki uległy spękaniu, dezintegracji i ostatecznie odspojeniu, odsłaniając mur ceglany. Te najbardziej zniszczone, na

elewacji zachodniej naprawiono, widoczny jest szary cementowy tynk. Wszystkie tynkowane płyciny są zabrudzone. Widoczne też są lokalnie wykwity solne.

Metalowe kraty okien piwnicznych i pierwszej kondygnacji nie są jednorodne. Istnieje kilka typów krat mniej lub bardziej estetycznych. Niektórym kratom brakuje szczebli czyli nie są właściwym zabezpieczeniem. Metal ogólnie zachowany jest w dostatecznym stanie. Pokrywające go powłoki farby przestały być już szczelne. Obserwuje się spęcherzenia i rdzawe naloty świadczące o procesach korozyjnych zachodzących na metalu. Poza tym poprzez kilkukrotne malowania kraty straciły swoją ostrość profili i estetykę.

Podziemne części budynku stykają się z zawilgoconym podłożem przez wodę opadową jak i prawdopodobnie wodę gruntową, która może występować w strefie posadowienia fundamentów. Budynek nie posiada izolacji przeciwwilgociowej pionowej i poziomej co wykazała odkrywka w związku z czym woda bez przeszkód przesiąka kapilarnie do substancji budowlanej i niszczy cegłę licową, przekrój ścian jak i tynki wewnętrzne. Silnie zasolone i zawilgocone są tynki ścian piwnicznych jak i ściany licowane cegłą. Najgorsze zawilgocenia widoczne są w pomieszczeniach magazynowych i harcówce jednak problem zawilgocenia dotyczy także sal lekcyjnych. Ściany ceglane są wtórnie malowane, natomiast w salach występują przemalowania olejne.

Stan zachowania stolarki drzwiowej w elewacji południowej dość zły. Widać, iż drzwi nie są użytkowane. Są silnie zabrudzone. Powłoki malarskie intensywnie łuszczą się. Brakuje klamki. Wymiany będzie wymagało szklenie. Kraty z widocznymi ogniskami korozji. Powłoki je pokrywające intensywnie łuszczą się.

Granitowe schody prowadzące do portali wejściowych zachowane w dostatecznym stanie. Granit dość silnie zabrudzony i lokalnie zaatakowany przez mikroorganizmy. Powierzchnia kamienia na stopniach nieco wytarta. Brak spoin pomiędzy blokami. Niektóre bloki lekko zapadnięte.

Drewniane elementy w obrębie wejścia do sekretariatu w dość dobrym stanie zachowania. Balustrada jak i podbicie daszku pokryte dość współczesnymi powłokami w kolorze brązowym. W dolnych partiach drewno nieco zawilgocone z złuszcżającymi się powłokami malarskimi. Belki okapu z widocznymi pęknięciami po rozeschnięciu drewna.

5.2. Ogrodzenie Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1

Stan zachowania ceglanego ogrodzenia działki na której znajduje się gmach Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Poznaniu jest zły i kwalifikuje go do przeprowadzenia pełnej konserwacji. Cegła wraz z spoiną uległa analogicznym zniszczeniom jak cegła licowa gmachu. Cegła posiada ubytki w formie powstałe w wyniku urazów mechanicznych, została wtórnie pomalowana, posiada graffiti, w partiach zacienionych jest porastana przez mikroorganizmy, posiada wtórne, nieestetyczne przemurowania, jej spoina uległa wykruszeniu. Niektóre cegły są luźne. Część cegieł czy kształtek została zastąpiona ceglami czy uzupełnieniami z betonu. Część przęseł pod wpływem korozji ceramiki jak i metalowych krat i w wyniku silnego zawilgocenia uległa wybrzuszeniu, wypchnięciu. W niektórych miejscach, zaobserwowano nierównomierne spękania muru, spękania występują od dołu muru ku górze. Spękania widoczne są zarówno z jednej jak i z drugiej strony muru. Zaobserwowano również miejscowo, lekkie odchylenia przęseł muru od pionu oraz kilku słupków. Odkrywka fundamentu ogrodzenia ukazała, iż nie posiada on izolacji pionowej. Niektóre słupki ogrodzenia straciły część lub całkowicie swoje ozdobne czapy z kształtek. Przęsła od strony wewnętrznej były na przestrzeni ich istnienia otynkowane, jednak obecnie tynk spadł czy ze względu na zły stan został skut. Jedna z bram wjazdowych na teren boiska jest wtórna i nie pasuje stylistycznie do reszty. Część muru od strony ul. Grunwaldzkiej jest rekonstrukcją ze współczesnej, klinkierowej cegły. Od strony ul. Grunwaldzkiej znajduje się wtórna nieestetyczna brama osadzona w betonowych słupkach. Niektóre z krat nad przęsłami są wtórne i nieprecyzyjnie odtworzone. Kraty oryginalne pokryte są kilkoma warstwami farby, które nie są już szczelne i metal pod spodem koroduje. Część krat jest powyginana. Tynki w płycinach w obrębie zwieńczeń słupków zasolone, zdegradowane z ubytkami.

6. Cel oraz założenia konserwacji i restauracji

Głównym założeniem i celem konserwacji gmachu jak i ogrodzenia Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Poznaniu jest przywrócenie obiektowi jego pierwotnego charakteru architektonicznego z jednoczesnym strukturalnym wzmocnieniem i zabezpieczeniem substancji zabytkowej przed niekorzystnym wpływem środowiska.

7. Program prac konserwatorskich

7.1. Gmach Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania obiektu przed rozpoczęciem prac. Szczegółowa dokumentacja fotograficzna powinna być także wykonywana w trakcie jego konserwacji. Każdy etap prac powinien być należycie udokumentowany.
2. Demontaż wszystkich obcych i niepotrzebnych oraz przeszkadzających na czas remontu elementów metalowych czy drewnianych takich jak haki, kotwy, śruby, gwoździe, dyble, przewody, itp. występujących w obrębie elewacji. Elementy, które wrócą na elewację należy zabezpieczyć i zmagazynować, a po wykonaniu prac i uzgodnieniu rodzaju elementów i miejsc montażu z Miejskim Konserwatorem Zabytków zamontować.
3. Oczyszczenie powierzchni elewacji z nawarstwień atmosferycznych i mikrobiologicznych poprzez umycie elewacji gorącą wodą pod ciśnieniem w połączeniu z metodami chemicznymi. Tynki wystarczy umyć na gorąco, w przypadku cegły licowej i kształtek proponuje się użycie pasty o odczynie lekko kwaśnym zawierającej fluorek amonu. W miejscach gdzie znajdują się graffiti proponuje się zastosowanie okładów ze środków do usuwania powłok malarskich.
4. Wykonanie napraw w obrębie rur spustowych. Wymiana fragmentów z PCV na tytan-cynk.
5. Demontaż opierzeń blacharskich - parapetów. Jeżeli po odsłonięciu pierwotnie występujące tam kształtki będą w dobrym stanie należy wykonać ich konserwację tak jak cegły licowej i wyeksponować. Kształtki parapetowe należy

wówczas spoinować spoiną hydrofobową. Jeśli stan zachowania kształtek będzie zły należy wykonać nowe parapety z blachy. Decyzję na etapie wykonawczym należy podjąć z nadzorem konserwatorskim i MKZ w Poznaniu.

CEGŁA LICOWA

1. Wykucie wtórnych uzupełnień cegły, które nie zostały wykonane estetycznie, nie imitują ceramiki znajdującej się na obiekcie oraz nie posiadają odpowiednich właściwości fizycznych.
2. Wzmocnienie strukturalne najbardziej skorodowanych fragmentów muru przed przystąpieniem do zabiegów konserwatorskich. Prekonsolidacji powinny zostać poddane osypujące się i zdeintegrowane przez długotrwałe działanie soli cegły. Do tego celu służą hydrofilne preparaty krzemooorganiczne. Należy pamiętać o konieczności sezonowania lokalnie wzmocnionych partii muru w atmosferze podwyższonej wilgotności przez okres około 3 tygodni. Przed przystąpieniem do nasycania zniszczonych partii muru należy je oczyścić z luźno zalegających zabrudzeń i wykwitów soli poprzez szczotkowanie.
3. Demontaż luźnych, niestabilnych cegieł i kształtek i wykucie tych najbardziej zniszczonych czy wtórnych oraz tych których nie udało się dostatecznie wzmocnić.
4. Dezynfekcja lica ceglanego poprzez spryskanie preparatem biobójczym.
5. Ostrożne wykucie fug, osypujących się, popękanych jak i tych zbyt silnych powodujących niszczenie ceramiki. Po oczyszczeniu elewacji należy z nadzorem konserwatorskim zdecydować o zakresie wymiany spoiny.
6. W przypadku, gdy zajdzie taka potrzeba kotwienie spękanych fragmentów muru oraz wzmocnienie strukturalne oraz wypełnienie pustek i szczelin w strukturze muru. Zaleca się gotowe systemy do napraw pęknięć polegających na montażu odpowiednio dobranych profili i zatopieniu ich w zaprawie we wcześniej wyfrezowanych szczelinach lub wywierconych otworach. Do klejenia i wypełnienia szczelin należy użyć elastycznych żywic iniekcyjnych, które reagują z wilgocią lub są na nią odporne.
7. W przypadku gdy widoczne będą po wyschnięciu elewacji wykwit soli rozpuszczalnych w wodzie (białe naloty) należy w tych miejscach przeprowadzić zabieg odsalania na drodze swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska.

Zaleca się przeprowadzenie badania stopnia zasolenia i rozłożenia soli w murze w celu określenia niezbędnej ilości zabiegów i ich zakresu, a w trakcie procesu odsalania prowadzenie badań kontrolnych. Podczas zabiegów odsalania nie jest możliwe usunięcie wszystkich soli obecnych w murze, ale znaczne zmniejszenie ich ilości w zewnętrznej warstwie. Najczęściej stosowaną metodą do odsalania obiektów takich jak mury ceglane jest metoda migracji soli do rozszerzonego środowiska, które stanowią okłady. Metoda ta polega na migracji soli w trakcie odparowywania wody z obiektu uprzednio nasyconego wodą do okładu o większej porowatości i w nim ich krystalizacji. Jako okład zaleca się zastosowanie pulpy celulozowej nasączonej wodą destylowaną. Należy pamiętać by kompresy zbyt szybko nie wysychały i przykryć je folią, ściągać je po całkowitym wyschnięciu oraz zabieg powtórzyć. Zaleca się dodania do wody zarobowej środka dezynfekującego, by uniemożliwić rozwój mikroorganizmów.

8. Uzupełnienie ubytków w wątku muru - wstawienie nowych cegieł i kształtek w miejscach, gdzie zostały one wykute lub ich brakowało. Cegły i kształtki muszą być dobrane parametrami fizyko-mechanicznymi do oryginalnych cegieł tworzących mur. Powinny mieć podobną wytrzymałość mechaniczną, nasiąkliwość i porowatość otwartą, a także barwę i wymiary. Nie można w mur wmurowywać „silniejszej” cegły gdyż spowoduje to niszczenie cegieł dookoła - oryginalnych. Cegły należy murować na zaprawie wapienno-trasowej ewentualnie z dodatkiem cementu portlandzkiego białego z piaskiem kwarcowym.
9. Uzupełnienie ubytków w ceglach barwioną w masie na kolor uzupełnianej ceramiki zaprawą mineralną. Kity powinny charakteryzować się podobnymi parametrami fizyko-mechanicznymi, strukturą oraz kolorystyką. Przed przystąpieniem do uzupełniania ubytków należy odpowiednio przygotować podłoże - odpylić, oczyścić. Do uzupełnienia ubytków zaleca się przygotowanie zaprawy o odpowiednich parametrach przez konserwatora zabytków na bazie wapna trasowego, cementu portlandzkiego białego z piaskiem kwarcowym o odpowiedniej frakcji i mączką ceglana podbarwianej sypkimi pigmentami. Ewentualnie do uzupełnienia ubytków można użyć gotowych, barwionych w masie zapraw mineralnych do uzupełniania ceramiki. Należy pamiętać o konieczności sezonowania zapraw.

10. Uzupełnienie spoin ceglanego muru. Uzupełnienie ubytków w spoinach należy wykonać przy użyciu zaprawy mineralnej o podobnych parametrach fizyko-mechanicznych, strukturze oraz kolorystyce i estetyce zbliżonej do zapraw historycznych. Po usunięciu zdeintegrowanych, osypujących się i silnie spękanych spoin do głębokości około 3 cm należy wypełnić je zaprawami mineralnymi wapienno-trasowymi. Zakres wymiany spoin oraz dobór rodzaju nowej spoiny powinien być omówiony z nadzorem konserwatorskim.
11. Unifikacja kolorystyczna ceglanego muru poprzez zabieg lokalnego patynowania. Scalenie kolorystyczne wątku ceglanego należy wykonać przy użyciu laserunkowych farb krzemianowych lub silikonowych. Zabieg ten należy wykonać w stopniu minimalnym tylko gdy zajdzie taka potrzeba. Należy scalić uzupełnienia cegieł oraz ewentualnie miejsca których nie udało się doczyścić.
12. Zabezpieczenie obiektu przed destrukcyjnym działaniem wody poprzez wykonanie strukturalnej hydrofobizacji preparatem krzemoorganicznym. Jest to zabieg końcowy. Należy go wykonać, kiedy mur jest suchy. Preparat oparty na estrach kwasu krzemowego należy nakładać, aż do przesycenia struktury muru. Zaleca się metodę natrysku niskociśnieniowego lub wielokrotnego powlekania przy użyciu preparatów krzemoorganicznych.
13. Zaleca się dodatkowe zabezpieczenie dolnych partii obiektu preparatami przeciw graffiti.

TYNKI

1. Mechaniczne usunięcie skorodowanych, odspojonych i spękanych partii tynków w płycinach dekorujących elewację oraz na tynkowanych łącznikach skrzydeł elewacji zachodniej.
2. Wykonanie dezynfekcji tynków w miejscach porastanych lub narażonych na porastanie przez mikroorganizmy poprzez spryskanie preparatem biobójczym.
3. Mechaniczne poszerzenie i pogłębienie spękań i szczelin, tak by umożliwić ich późniejszą właściwą naprawę.
4. Stabilizacja pozostałości soli rozpuszczalnych w wodzie w obrębie miejsc po skuciu tynków poprzez naniesienie preparatu stabilizującego sole.
5. Wykonanie impregnacji gruntującej gruntem wzmacniającym, głęboko penetrującym, dobranym do podłoża i farby scalającej.

6. Uzupełnienie ubytków w tynkach zaprawą mineralną dostosowaną parametrami do oryginalnej, podbarwianą w masie na kolor oryginalnego tynku - beżowy.
7. Opracowanie kolorystyczne tynków poprzez laserunkowe rozmalowanie w kolorze oryginalnego, naturalnego tynku. Zaleca się laserunki krzemianowe.

KRATY

1. Ze względu, iż na obiekcie znajduje się kilka rodzajów krat najwłaściwsze dla odbioru estetycznego obiektu byłoby ich ujednolicenie.
2. Kraty należy oczyścić z warstw farb metodami chemicznymi przy użyciu zmywacza farb. Jeśli będzie możliwy demontaż krat zaleca się oczyszczenie poprzez piaskowanie.
3. Powierzchnię metalu należy zmatowić poprzez przeszlifowanie i odtłuścić acetonem.
4. Zabezpieczenie elementów metalowych przed dalszą korozją, poprzez związanie rdzy z podłożem - metalem i utworzenie powłoki ochronnej za pomocą alkoholowego roztworu taniny.
5. Zagruntowanie powierzchni podkładami antykorozyjnymi do metalu. Zaleca się naniesienie antykorozyjnej powłoki cynkowej.
6. Końcowe malowanie powierzchni metalu farbą nawierzchniową w kolorze imitującym wygląd starego kutego żelaza.

ŚCIANY FUNDAMENTOWE I PIWNICZNE

Ze względu na brak izolacji pionowej i poziomej ścian fundamentowych należy w projekcie uwzględnić rozwiązanie problemu niszczenia ścian przez wilgoć i zasolenie. Dobór rozwiązań projektowych należy do projektanta-architekta i musi zostać zaakceptowany przez Miejskiego Konserwatora Zabytków. Należy sprawdzić wentylację pomieszczeń piwnicznych i w miarę możliwości ją polepszyć gdy okaże się być niewystarczająca. W celu wyeliminowania źródła zawilgocenia należy sprawdzić drożności rur kanalizacji deszczowej.

Wykonanie izolacji pionowej murów powinno być wykonane równolegle z wykonaniem drenażu wokół budynku oraz usunięciu uszczelniających powłok występujących we wnętrzach.

Izolacja pionowa powinna polegać na:

1. Odkopanie części podziemnej budynku do wysokości posadowienia fundamentów.
2. Oczyszczenie podłoża z gniazd żwirowych, nadlewek, kurzu czy ziemi.
3. Wykonie wyprawek podłoża.
4. Wykonanie izolacji pionowej przy użyciu mineralnej, wodoszczelnej zaprawy tynkarskiej o wysokiej paroprzepuszczalności.
5. Zasypanie wykopu i wykonanie opaski żwirowej wokół budynku.

We wnętrzach (pomieszczenia magazynowe, klasy i harcówka) należy:

1. Usunąć wszelkie zawilgocone tynki i wymienić je na tynki renowacyjne w systemie WTA.
2. Należy usunąć wszelkie powłoki olejne utrudniające oddychanie ścian. Ściany należy malować farbami paroprzepuszczalnymi.
3. Wykonać dezynfekcję pomieszczeń, w których występowały wykwity solne i zawilgocenia.
4. W pomieszczeniach licowanych cegłą należy rozważyć przeprowadzenie konserwacji cegły. W przypadku gdy stan cegły i zawilgocenie ścian będzie znaczne należy wykonać na tych ścianach tynki tracone umożliwiające konserwację ścian w przyszłości po wyeliminowaniu źródła ich zawilgocenia.
5. Po wykonaniu izolacji pionowych zaleca się osuszanie pomieszczeń osuszaczami powietrza.

STOLARKA DRZWIOWA

(dotyczy drzwi zewnętrznych wejściowych bocznych na elewacji południowej budynku)

1. Usuwanie chemiczne powłok malarskich z powierzchni drewna przy pomocy odpowiednio dobranych past na bazie chlorku metylu.
2. Impregnacja grzybo- i owadobójcza całości stolarki odpowiednio dobranymi środkami chemicznymi na bazie permetrinu.
3. Wzmacnianie strukturalne osłabionej powierzchni drewna roztworem żywic termoplastycznych.
4. Wykonanie niezbędnych napraw stolarskich konstrukcji oraz uzupełnienie ubytków w drewnie.

5. Uzupełnienie drobnych ubytków przy użyciu kitów akrylowych/wynylowych do drewna.
6. Opracowanie powierzchni uzupełnień.
7. Opracowanie kolorystyczne powierzchni drewna w technice i kolorystyce dostosowanej do pierwotnych powłok na drewnie i zatwierdzonej przez Miejskiego Konserwatora Zabytków.
8. Oczyszczenie oraz antykorozyjne zabezpieczenie okuć drzwi.

STOLARKA OKIENNA

1. Większość okien wymieniona na nowe z PCV. Pozostało kilka okien piwnicznych. Należy je wymienić na nowe z wentylacją (nawiewniki bez możliwości zamknięcia), które należy wykonać na podstawie pozostałych piwnicznych.
2. Ze względu, iż na obiekcie nie występują już żadne inne pierwotne okna należy poddać konserwacji trzy stare okna występujące w elewacji północnej, szczytowej niższej przybudówki od zachodu. Konserwacja powinna polegać na:
 1. Demontaż okien.
 2. Oczyszczanie mechaniczne i chemiczne z wtórnych powłok malarskich.
 3. Wzmocnienie struktury drewna poprzez pokrycie dwukrotne poliuretanowym środkiem do wzmacniania drewna.
 4. Wykonanie niezbędnych napraw konstrukcji okien.
 5. Impregnacja i zabezpieczenie drewna przed działaniem ognia, grzybów domowych, grzybów pleśniowych oraz owadów.
 6. Uzupełnienie nierówności i małych ubytków szpachlą do drewna.
 7. Pokrycie drewna gruntem odpornym na warunki atmosferyczne oraz regulującym wilgotność drewna do użytku zewnętrznego.
 8. Wykonanie nowego szklenia za pomocą kitu szklarskiego.
 9. Wykonanie końcowych powłok malarskich farbą do użytku zewnętrznego w kolorze ustalonym na podstawie badań stratygraficznych i zaakceptowanym przez MKZ.
 10. Montaż okien.

SCHODY GRANITOWE

1. Zdemontowanie niestabilnych czy zapadniętych bloków granitowych i ponowne ich właściwe osadzenie.
2. Oczyszczenie powierzchni kamienia z zanieczyszczeń oraz mikroorganizmów metodą strumieniowo-ścierną, a następnie w razie konieczności doczyszczenie metodą hydrodynamiczną.
3. Przeprowadzenie zabiegu dezynfekcji przy użyciu preparatu biobójczego.
4. Uzupełnienie ewentualnych ubytków metodą flekowania odpowiednio dobranym rodzajem kamienia. Mniejsze ubytki można uzupełnić masami na bazie żywic syntetycznych z kruszywem granitowym.
5. Hydrofobizacja kamienia preparatem krzemoorganicznym.

DREWNIANE ELEMENTY W OBRĘBIE WEJŚCIA DO SEKRETARIATU

1. Usuwanie chemiczne powłok malarskich z powierzchni drewna przy pomocy odpowiednio dobranych past na bazie chlorku metylu.
2. Impregnacja grzybo- i owadobójcza całości stolarki odpowiednio dobranymi środkami chemicznymi na bazie permetrinu.
3. Wzmacnianie strukturalne osłabionej powierzchni drewna roztworem żywic termoplastycznych.
4. Uzupełnienie ubytków w drewnie metodą flekowania oraz przy użyciu kitów akrylowych/winylowych do drewna.
5. Opracowanie powierzchni uzupełnień - wyszlifowanie.
6. Opracowanie kolorystyczne powierzchni drewna w technice i kolorystyce dostosowanej do pierwotnych powłok na drewnie i zatwierdzonej na podstawie prób kolorystycznych przez Miejskiego Konserwatora Zabytków.

7.2. Ogrodzenie Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania ogrodzenia przed rozpoczęciem prac. Szczegółowa dokumentacja fotograficzna powinna być także wykonywana w trakcie jego konserwacji. Każdy etap prac powinien być należycie udokumentowany.
2. Demontaż z powierzchni ogrodzenia wszelkich wtórnych elementów.
3. Wykonanie nowej bramy wjazdowej od strony ul. Grunwaldzkiej, na wzór zachowanych zabytkowych bram w obrębie ogrodzenia.

CEGŁA

1. Wykucie wtórnych uzupełnień cegły, które nie zostały wykonane estetycznie, nie imitują ceramiki znajdującej się na obiekcie oraz nie posiadają odpowiednich właściwości fizycznych czy są odspojone od podłoża.
2. Rozbiórka wtórnych partii ogrodzenia, takich jak: czapy słupków wykonanych nie z kształtek ale zwykłej prostopadłościenną cegły czy betonowych słupków bramy wjazdowej od ul. Grunwaldzkiej.
3. Wykonanie wszelkich prac wzmacniających konstrukcyjnie mur zgodnie z Projektem Budowlanym.
4. Wzmocnienie strukturalne najbardziej skorodowanych fragmentów muru przed przystąpieniem do zabiegów konserwatorskich. Prekonsolidacji powinny zostać poddane osypujące się i zdeintegrowane przez długotrwałe działanie soli cegły. Do tego celu służą hydrofilne preparaty krzemooorganiczne. Należy pamiętać o konieczności sezonowania lokalnie wzmocnionych partii muru w atmosferze podwyższonej wilgotności przez okres około 3 tygodni. Przed przystąpieniem do nasycania zniszczonych partii muru należy je oczyścić z luźno zalegających zabrudzeń i wykwitów soli poprzez szczotkowanie.
5. Demontaż luźnych, niestabilnych cegieł i wykucie tych najbardziej zniszczonych oraz tych których nie udało się dostatecznie wzmocnić, a także wtórnych, źle dobranych.
6. Oczyszczenie lica cegieł oraz fug z nawarstwień atmosferycznych i mikrobiologicznych poprzez umycie gorącą wodą pod ciśnieniem w połączeniu z metodami chemicznymi. Proponuje się użycie pasty o odczynie lekko kwaśnym

zawierającej fluorek amonu. W miejscach gdzie znajdują się graffiti proponuje się zastosowanie okładów ze środków do usuwania powłok malarskich.

7. Dezynfekcja lica ceglanego poprzez spryskanie preparatem biobójczym.
8. Ostrożne wykucie osypujących się, spękanych czy zdeintegrowanych spoin.
9. W przypadku gdy widoczne będą po wyschnięciu ceglanego lica wykwity soli rozpuszczalnych w wodzie (białe naloty) zaleca się w tych miejscach przeprowadzenie zabiegu odsalania na drodze swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska. Zaleca się przeprowadzenie badania stopnia zasolenia i rozłożenia soli w murze w celu określenia niezbędnej ilości zabiegów i ich zakresu, a w trakcie procesu odsalania prowadzenie badań kontrolnych. Podczas zabiegów odsalania nie jest możliwe usunięcie wszystkich soli obecnych w murze, ale znaczne zmniejszenie ich ilości w zewnętrznej warstwie. Najczęściej stosowaną metodą do odsalania obiektów takich jak mury ceglane jest metoda migracji soli do rozszerzonego środowiska, które stanowią okłady. Metoda ta polega na migracji soli w trakcie odparowywania wody z obiektu uprzednio nasyconego wodą do okładu o większej porowatości i w nim ich krystalizacji. Jako okład zaleca się zastosowanie pulpy celulozowej nasączonej wodą destylowaną. Należy pamiętać by kompresy zbyt szybko nie wysychały i przykryć je folią, ściągając je po całkowitym wyschnięciu oraz zabieg powtórzyć. Zaleca się dodania do wody zarobowej środka dezynfekującego, by uniemożliwić rozwój mikroorganizmów.
10. Uzupełnienie ubytków w wątku muru - wstawienie nowych cegieł i kształtek w miejscach, gdzie zostały one wykute lub ich brakowało. Cegły muszą być dobrane parametrami fizyko-mechanicznymi do oryginalnych cegieł tworzących mur. Powinny mieć podobną wytrzymałość mechaniczną, nasiąkliwość i porowatość otwartą, a także barwę i wymiary. Nie można w mur wmurowywać „silniejszej” cegły gdyż spowoduje to niszczenie cegieł dookoła - oryginalnych. Cegły należy murować na zaprawie wapienno-trasowej ewentualnie z dodatkiem cementu portlandzkiego białego z piaskiem kwarcowym.
11. Uzupełnienie ubytków w ceglach barwioną w masie na kolor uzupełnianej ceramiki zaprawą mineralną. Kity powinny charakteryzować się podobnymi parametrami fizyko-mechanicznymi, strukturą oraz kolorystyką. Przed przystąpieniem do uzupełniania ubytków należy odpowiednio

przygotować podłoże - odpylić, oczyścić. Do uzupełnienia ubytków zaleca się przygotowanie zaprawy o odpowiednich parametrach przez konserwatora zabytków na bazie wapna trasowego, cementu portlandzkiego białego z piaskiem kwarcowym o odpowiedniej frakcji i mączką ceglana podbarwianą syrkami pigmentami. Ewentualnie do uzupełnienia ubytków można użyć gotowych, barwionych w masie zapraw mineralnych do uzupełniania ceramiki. Należy pamiętać o konieczności sezonowania zapraw.

12. Uzupełnienie spoin ceglanych muru. Uzupełnienie ubytków w spoinach należy wykonać przy użyciu zaprawy mineralnej o podobnych parametrach fizyko-mechanicznych, strukturze oraz kolorystyce i estetyce zbliżonej do zapraw historycznych.. Po usunięciu zdeintegrowanych, osypujących się i silnie spękanych spoin do głębokości około 3 cm należy wypełnić je zaprawami mineralnymi wapienno-trasowymi. Zakres wymiany spoin oraz dobór rodzaju nowej spoiny powinien być omówiony z nadzorem konserwatorskim. W przypadku ogrodzenia zakłada się, iż spoina będzie musiała być wymieniona w całości.
13. Unifikacja kolorystyczna ceglanych murów poprzez zabieg lokalnego patynowania. Scalenie kolorystyczne wątku ceglanych należy wykonać przy użyciu laserunkowych farb krzemianowych lub silikonowych. Zabieg ten należy wykonać w stopniu minimalnym tylko gdy zajdzie taka potrzeba. Należy scalić uzupełnienia cegieł oraz ewentualnie miejsca, których nie udało się doczyścić.
14. Zabezpieczenie obiektu przed destrukcyjnym działaniem wody poprzez wykonanie strukturalnej hydrofobizacji preparatem krzemoorganicznym. Jest to zabieg końcowy. Należy go wykonać, kiedy mur jest suchy. Preparat oparty na estrach kwasu krzemowego należy nakładać, aż do przesycenia struktury muru. Zaleca się metodę natrysku niskociśnieniowego lub wielokrotnego powlekania przy użyciu preparatów krzemoorganicznych.
15. Zaleca się dodatkowe zabezpieczenie ogrodzenia preparatami przeciw graffiti.

TYNKI

Tynki w płycinach słupków ogrodzeniowych należy po usunięciu wykonać nowe stosując analogiczną zaprawę tynkarską jak w przypadku elewacji szkoły. Powinny być w kolorystyce beżowo-piaskowej zbliżonej do koloru naturalnego tynku.

FUNDAMENTY

Wykonanie izolacji pionowej murów polegające na:

1. Odkopanie części podziemnej budynku do wysokości posadowienia fundamentów.
2. Oczyszczenie podłoża z gniazd żwirowych, nadlewek, kurzu czy ziemi.
3. Wykonie wyprawek podłoża.
4. Wykonanie izolacji pionowej przy użyciu mineralnej, wodoszczelnej zaprawy tynkarskiej o wysokiej paroprzepuszczalności.
5. Zasypanie wykopu i wykonanie opaski żwirowej wokół budynku.

KRATY OGRODZENIA

1. Oczyszczenie krat oryginalnych z warstw farb poprzez piaskowanie..
2. Zagruntowanie powierzchni podkładami antykorozyjnymi do metalu. Zaleca się naniesienie antykorozyjnej powłoki cynkowej.
3. Końcowe malowanie powierzchni metalu farbą nawierzchniową w kolorze imitującym wygląd starego kutego żelaza.
4. Kraty wtórne należy zdemontować i wymienić na nowe, zrekonstruowane na podstawie oryginału.

8. Zalecenia i uwagi konserwatorskie

1. Prace należy prowadzić pod nadzorem dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki i właściwych służb konserwatorskich.
2. Po zakończeniu prac należy wykonać pełną dokumentację powykonawczą zgodnie z zaleceniem Ośrodka Dokumentacji Zabytków.
3. Nieodłącznym i częstym zjawiskiem przy renowacji zabytków architektury, w trakcie przeprowadzanych prac, jest występowanie problemów i zadań nie zawartych w programie konserwatorskim, należy je wówczas rozpatrzyć i podjąć decyzję dalszego postępowania wspólnie z Inwestorem, Miejskim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu i nadzorem autorskim i konserwatorskim.
4. Wszelkie zmiany w zakresie i sposobie prac konserwatorskich należy uzgadniać z Miejskim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.

9. Dokumentacja fotograficzna

Fot. 1 Zdjęcie archiwalne elewacji północnej.

Fot. 2 Zdjęcie archiwalne elewacji wschodniej.

Fot. 3 Zdjęcie archiwalne elewacji wschodniej.

Fot. 4 Elewacja wschodnia - stan obecny

Fot. 5 Elewacja północna - stan obecny.

Fot. 6 Elewacja zachodnia - stan obecny.

Fot. 7 Zbliżenie na silne zabrudzenia cegły w strefie parapetowej. Widoczne także graffiti oraz wypłukane fugi.

Fot. 8 Zbliżenie na strefę cokołową. Widoczne silne zabrudzenia oraz uszkodzenia kształtek parapetowych, graffiti, wypłukane fugi, porost mikroorganizmów i ubytek w kracie - brak jednej z lilijek.

Fot. 9 Niejednorodność stylistyczna krat.

Fot. 10 Nieestetyczna krata okna piwnicznego.

Fot. 11 Nieestetyczne uzupełnienie narożnika, wykonane ze zwykłej cegły oraz porost mchu świadczący o zawilgoceniu strefy cokołowej.

Fot. 12 Porost mikroorganizmów oraz wyższej roślinności zielonej.

Fot. 13 Stan zachowania tynkowanych płycin - widoczne zabrudzenia i siatka spękań oraz większe pęknięcia.

Fot. 14 Stan zachowania płycin tynkowanych na szczycie północnym.

Fot. 15 Nowe tynki płycin skrzydła południowego.

Fot. 16 Nieestetyczne przemalowania cegieł.

Fot. 17 Fragment ogrodzenia od ul. Bukowskiej. Widoczny porost mikroorganizmów, wygięcia i korozja krat, wtórne, nieestetyczne uzupełnienia na słupku, przemalowania na ceglach.

Fot. 18 Fragment ogrodzenia od strony wewnętrznej. Widoczne wysolenia na przęsłach oraz wtórne, nieestetyczne uzupełnienia w wążku na słupku.

Fot. 19 Jedna z bram ceglanego ogrodzenia.

Fot. 20 Wtórna nieestetyczna brama od strony ul. Grunwaldzkiej.

Fot. 21 Brak rolki z kształtek - „cementowa rekonstrukcja”.

Fot. 22 Przykład wybrzuszenia, wypchnięcia cegieł w przęśle muru.

Fot. 23 Wtórny fragment daszku wieńczącego przęsło - wykonany z cegły dziurawki.

Fot. 24 Betonowa niewłaściwa „rekonstrukcja” daszka wieńczącego przęsło.

Fot. 25 Przykładowe ubytki w czapie słupków ogrodzenia. Widoczna również korozja krat.

Fot. 26 Przykład niewłaściwych rekonstrukcji czap słupków ogrodzenia. Widoczne również mało estetyczne rekonstrukcje metalowych krat.

Fot. 27 Drzwi w elewacji południowej, które poddane zostaną konserwacji. Widoczne również granitowe schody.

Fot. 28. Wejście do sekretariatu. Widoczne granitowe schody.

Fot. 29. Drewniane elementy w obrębie wejścia do sekretariatu.

Fot. 30 Pomieszczenie harcówki z widocznymi zawilgoceniami wewnętrznych ścian ceglanych.

Fot. 31 Pomieszczenia magazynowe z silnie zawilgoconymi i zasolonymi tynkami.